

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/12316/2019

Lausunnon antajat

Vesiluonnon puolesta ry

ja

Kansalaisten kaivosvaltuuskunta- MiningWatch Finland ry (täydennys)

Jari Natunen

Ympäristöbiokemisti, FT

040 952 78 15

njarit@yahoo.com

Lausuntopyynnön kohta

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

(muut kohdat numeroituina lopussa)

Yleiset vaatimukset kaivoslain korjaamiseksi

A. **Ympäristölupa** on myönnettävä ennen kaivoslupaa sekä koneellisen malminetsinnän lupia. **Haitankärsijöiden korvaukset oikeudenmukaisiksi** ympäristöluvan perusteella. **Luotettava sulkemissuunnitelma** on tehtävä jo kaivos- ja ympäristölupaa varten. **Malminetsintä vain maanomistajan suostumuksella**, ilman virallista lupaa, poistetaan laista.

B. Kaivoslakiin on säädettävä **intressivertailu**, jossa verrataan rahallisesti kaivostoiminnan aiheuttamat paikalliset hyödyt ja haitat kattavasti pitkienkin aikojen kuluessa.

C. **Maanomistajien suostumus** vaaditaan jo ensimmäiseen **malminetsintälupaan**. Suostumus on oltava kaikilta maanomistajilta. Kaivosteollisuuden sijoittajien ns. sosiaalinen toimilupa edellyttää tätä myös. **Lupien kestoa** ja käsittelyaikaa rajataan. **Varaukset** poistetaan.

D. **Kuntien ja maakunnan suostumus** kaivos- ja malminetsintäluvan edellytykseksi koko hankkeen vaikutusalueelta sekä ajantasainen kunnallinen kaavoitus.

E. **Kaivosyhtiön** on oltava **vakavarainen** ja **vastattava jätteistä ja vahingoista** myös pitkien aikojen kuluessa. Tätä varten on oltava **kattavat vakuudet kaivoslaista**.

F. Malminetsintä ja kaivostoiminta kielletään **luonnonsuojelu- ja saamelaisalueella**. **Paliskuntien oikeuksia** vahvistetaan kaikkien paliskuntien alueilla.

Yksityiskohtaisemmat selitykset

A. Ympäristönsuojelun tason parantaminen.

Ympäristölupa on myönnettävä ennen kaivoslupaa sekä koneellisen malminetsinnän lupia. Yhden luukun menettelyssä luvat voidaan myöntää yhtä aikaa. Lupa- ja korvausviranomaiseksi tulee säätää ympäristölupaviranomainen. Kaivostoiminnan ympäristöhaitat ovat muuhun teollisuuteen nähden äärimmäisiä ja hyvin pitkäaikaisia johtuen mm. happamasta kaivosvalumasta. Malminetsinnällä on mm. merkittäviä jäte- ja meluvaikutuksia sekä riskejä asbesteista ja radioaktiivisista aineista.

Ympäristövaikutusten kynnyksiä on alennettava kaivoslaissa, poistetaan sanat ”huomattavat”/”merkittävät” haittavaikutuksien edellä.

Luotettava kaivannaisjäte-, vesipuite- ja pohjavesi direktiivien normien ja periaatteiden mukainen sulkemissuunnitelma on tehtävä jo kaivos- ja ympäristölupaa varten.

Malminetsintä vain maanomistajan suostumuksella, ilman virallista lupaa, poistetaan kokonaisuudessaan laista. Maanomistajalla ei resursseja ja pätevyyttä arvioida toiminnan vaikutuksia ja riskejä, eikä ilmoitus Tukeisiin millään muotoa parantaisi tilannetta.

B. Intressivertailu

Kaivoslakiin on säädettävä intressivertailu, jossa verrataan rahallisesti kaivostoiminnan ja yleisille ja yksityisille edulle aiheuttamat paikalliset hyödyt ja haitat ympäristöluvan perusteella, kun lupa käsittää kattavan ja tieteellisesti pätevät selvitykset toiminnan ja sen jätteiden vaikutuksista vesi- ja kaivannaisjätelakien normeilla, myös pitkien aikojen kuluessa.

C. Maanomistajan suostumus, epävarmuusajat ja pakkolunastus

Maanomistajien oikeisiin malminetsinnän vaikutustietoihin ja mahdollisen tulevan kaivostoiminnan vaikutuksiin perustava suostumus vaaditaan jo ensimmäisen malminetsintälupaan.

Toissijaisesti malminetsinnän aika ennen suostumusta rajataan mahdollisimman lyhyeksi, eikä voi ylittää Vihervuoren selvityksen 5 vuotta. Siirtymäsäännöksissä tulee huomioida aikana myös ennen ko. lupaa myönnettyt valtauksien ja malminetsintälupien lupa-ajat, toissijaisesti tälle (mitä emme pitäisi kuitenkaan maanomistajalle kohtullisena) ne huomioidaan 50% määrällä. Siirtymäsäännös voidaan rinnastaa vuoden 2011 kaivoslain kaivospiirien raukemiesäntöön, jossa huomioidaan edellisen lain pidennykset

Suostumuksen on oltava kattava eli 100 tai 90% maanomistajista. Kaivosteollisuuden sijoittajien ns. sosiaalinen toimilupa edellyttää tätä myös. Toissijaisesti maanomistajilla oltava nykyisten perusteiden lisäksi oikeus vastustaa malminetsintää mahdollisen kaivostoiminnan alueelle sopimattomuudet perusteella.

Pakkolunastukseen oikeuttavat raakatarpeen mineraalit on listattava. Ainakaan kulta, timantti ja jalokivet eivät ole tällaisia ja tällaiset mineraalit listataan erikseen.

Lupien pinta-aloja, kestoja ja käsittelyaikaa rajataan. Malmientsintäluvan pinta-ala palautetaan 100 hehtaariin nykyisten 3000-4000 hehtaarin lupien sijasta ja lupien maksimimääräksi yhdellä vakavaraiseksi todetulla toimijalla rajoitetaan 10 kappaletta Malminetsinnän tehollisuus määrätään jatkoluvan saamisen edellytykseksi, tämä tarkoittaa 200 metrin kairausta hehtaaria kohde vuodessa (Tukesin kaivosjohtaja Liikamaa).

Laajojen saan toimijan lukuisten lupien tarkoitus on keinottelu, eivätkä ne edistä tehokasta malminetsintää vaan aiheuttavat turhia haittoja. Suomessa toimii pieniä malminetsintäyhtiöiden yhteisomistettuja ryppäitä, joista suurin hallitsee noin sataa malminetsintä- ja varausoikeutta ml. pitkään roikkuvat hakemukset. Kyseessä on ilmeinen spekulatio tarkoitus.

Malminetsintälupien kokonaisajaksi rajataan 7 vuotta, tehollisessa malminetsinnässä tämä on riittävä aika (verraten 1965 lain aikoihin).

Jatkolupahakemus tulee jättää viimeistään puoli vuotta ennen luvan päättymistä. Se tulee käsitellä, niin että mahdollinen jatkolupa jatkuu edellisen päättyessä. Mikäli kaivos/etsijäyhtiö ei toimita selvityksiä lupaviranomaisen aikataulussa, tulee hakemus hylätä. Hakijan virheestä riippumattomasta syystä johtuvan valituksen käsittelyn aika voidaan oikeuden päätöksellä lisätä luvan voimassaoloaikaan. Nykyisin kaivoslain luvat roikkuvat hakemuksina jopa yli 10 vuotta hakijan toiveiden mukaan, tämäkin on muille maanomistajille kohtuuton haitta.

Yhden varaus-malminetsinnän jatkoluvat-kaivoslupa -syklin päätyttyä alueelle pitää tulla karenssi, jonka pituus on vähintään 30 vuotta tai toissijaisesti ainakin ko. syklin pituinen aika

Varaukset poistetaan. Toissijaisesti varauksen ala rajoitetaan 900 hehtaariin nykyisen 200 000 hehtaaria vuodeksi tai 150 000 hehtaaria kahdeksi vuodeksi sijasta. Varausmaksun on oltava vähintään 20 euroa hehtaari ja varauksista on oltava valitusoikeus mm. rajauksien sekä mahdollisen malminetsinnän ja kaivostoiminnan alueelle soveltumattomuuden perusteella. Kolmassijaisesti varauksista tehdään lupamenettely ei-koneelliselle malminetsinnälle (prospecting licensense), jossa noudatetaan malminetsinnän lupamenettelyjä. Ei-koneellisessa malminetsinnässä on sallittuja vain vähäisesti maa- ja kallioperään kajoavat menetelmät kuten vasara- ja lapionkärkinäytteet.

D. Vaikutusalueen kuntien ja maakunnan suostumus kaivostoiminnalle

Kaivos- ja malminetsintäluvan edellytykseksi kaikkien hankkeen vaikutusalueiden kuntien ja maakunnan suostumus sekä ajantasainen kunnallinen kaavoitus. Toissijaisesti kunnilla oltava oikeus vastustaa muiden perusteiden ohella malminetsintää mahdollisen kaivostoiminnan alueelle sopimattomuudet perusteella.

F. Malminetsintä ja kaivostoiminta kielletään luonnonsuojelu- ja saamelaisalueella, paliskuntien oikeuksia parennetaan. Malminetsintä ei sovellu millekään luonnonsuojelualueelle, eikä se ole tarpeellista malminetsijöiden näkökulmastakaan (esim. Latitude 66 ja Kestävän kaivostoiminnan kriteerit kesä 2021). Saamelaisten oikeudet tulee tunnustaa myös laissa mainitun saamelaisalueen ulkopuolella (KHOn Sokli päätös 2022). Toissijaisesti saamelaisten suostumus vaaditaan malminetsintä- ja kaivostoimintaan kaikilla saamelaisten alueilla.

Paliskuntien oikeuksia vahvistetaan kaikkien paliskuntien alueilla. Selvitykset malminetsinnän haitoista tulee tehdä myös kaikkien paliskuntien alueilla.

On myös selvitettävä, missä määrin paliskuntien oikeudet voivat olla saamelaisten oikeuksia laissa määritetyn saamelaisalueen ulkopuolella (KHOn Sokli päätös 2022).

TEMin esittämät kysymykset

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
- hehtaariperusteinen varausmaksu
- varausajan lyhentäminen
- varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
- varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.

Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa?

Muutoksista voi olla rajallista hyötyä, erityisesti jos lupaviranomainen noudattaisi niitä.

Kuitenkin kun valitusoikeus jäisi edelleen puuttumaan, niin lain noudattaminen edelleen jäisi puuttumaan ja hyödyt voisivat hävitä jopa kokonaan.

Tämä näkyy nykyisten varausten kanssa esimerkiksi Tuohivirran petoksellisen hankkeen kohdalla, josta ei varmuudella selvitetty hakijan uskottavuutta ja vakavaraisuutta.

Tukes on myös kehittänyt ”hallintokäytännön”, jolla aikaisemman 9 km² sijasta varauksia on myönnetty jopa 2000 km² alueelle vuodeksi tai 1500 km² alueelle kahdeksi vuodeksi. Tämä on aivan ilmeisesti lain tarkoituksen vastaista, kun varauksen tarkoituksena on malminetsintäluvan valmistelu (yksikössä) ja malminetsintälupa kohdistuu esiintymän tutkimiseen (yksikössä).

Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?

Varaukset poistetaan tarpeettomina ja muulle maankäytölle haitallisina (Vihervuoren Kaivoslakiselvitys).

Toissijaisesti varauksen ala rajoitetaan 900 hehtaariin nykyisen 200 000 hehtaaria vuodeksi tai 150 000 hehtaaria kahdeksi vuodeksi sijasta ja kerralla voimassa olevien varauksien määrä rajoitetaan 10 kappaleeseen hakijaa kohden. Varausmaksun on oltava vähintään 20 euroa hehtaari ja varauksista on oltava valitusoikeus mm. rajauksien sekä mahdollisen malminetsinnän ja kaivostoiminnan alueelle soveltumattomuuden perusteella.

Kolmassijaisesti varauksista tehdään lupamenettely ei-koneelliselle malminetsinnälle (prospecting license), jossa noudatetaan malminetsinnän lupamenettelyä. Ei-koneellisessa malminetsinnässä on sallittuja vain vähäisesti maa- ja kallioperään kajoavat menetelmät kuten vasara- ja lapionkärkinäytteet.

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

Kaivoslakia sovellettaessa tulee noudattaa muita lakeja. Ongelmaksi on muodostunut kaivosviranomaisen osaamattomuus ja piittaamattomuus erityisesti ympäristönsuojelu- ja luonnonsuojelulainsäädännöstä ja muita lakeja kunnioittamaton toiminta. Tämä johtaa väistämättä ristiriitoihin, pitkittyviin kaivoskonflikteihin ja lupien hylkäämisiin, jopa johtuen ”viranomaisen ilmeisestä virheestä”, niin että oikeudenkäyntikulut tuomitaan korvattaviksi valittajille. Menettely ei

millään muotoa edistä kaivosteollisuuden kestävyyttä tai esimerkiksi kansainvälisten investointien saamista.

Kuten kysymyksestäkin voi päätellä, Työ- ja elinkeinoministeriössä ja sen konsulttien toimesta lait pyritään siilolottamaan erillisiksi ”ympäristö”- ja ”elinkeinolaieiksi” ja sysäämään vastuut näiden väleihin. Tämä johtaisi väistämättä ristiriitoihin lakien välillä. Nykyinen kaivoslaki on kuitenkin ”moderni ympäristölaki”, ei ”elinkeinolaki” tai ”puhdas elinkeinolaki”. Tukesin ja TEMin viranomaiset sekä niissä vaikuttava kaivoslobbyn pyrkimys virtaviivaistaa lupaharkinta koskemaan vain taloudellisia elinkeinokysymyksiä sekä ohittaa prosesseissa maiden ja vesien omistajat, ympäristö- ja luontokysymykset sekä muut elinkeinot.

Erityisesti malmikairaus tuottaa jopa vaarallisia kiinteitä ja vesijätettä, siinä käytetään luvattomia kemikaaleja, aiheuttaa merkittävästi pinta- ja pohjaveden pilaantumista sekä melua. Nämä johtavat laittomaan ympäristön, pinta- ja pohjavesien pilaamiseen, jonka laki ja viranomaiset pyrkivät yksioikoisesti kiistämään. Koneellinen malminetsintä luonnonsuojelualueilla on erityisen ongelmallista ja ristiriidassa luonnonsuojelulain kanssa johtuen koneiden, kairauksen ja montutuksen ympäristövaikutuksista.

Lakiluonnoksessa edistetään siilouttamista ja pyritään häivyttämään kaivoslain vakuuksien ristiinkäyttö 108§ rajaamalla se suppeisiin toimiin, jotka heikentäisivät mahdollisuuksia muun lain vakuuksien ongelmien korjaamiseen. Tällainen ongelma on ilmeisesti kaivosten louhoksissa saastuvat vedet joiden YSLn mukaiset vakuuksien saaminen ei nyt vaikuta mahdolliselta, vastaava ongelma on esimerkiksi kaivosonnettomuuksissa pilattujen järvien kunnostamisessa. Nykyisin kaivoslaissa olevalla vakuuksien ristiinkäytöllä tämä voitaisiin ratkaista, mutta pykälän muutos estäisi tämän ja voi johtaa miljardiluokan vastuisiin valtiolle, erityisesti vapaakaupasopimuksien tullessa voimaan.

Keskeinen ongelma lain noudattamisessa on Tukesin tahtotilan, osaamisen ja mahdollisesti myös resurssien puute. Tämä johtaa ristiriitoihin ja hallintovalituksiin, jotka eivät edistä alan sosiaalista toimilupaa tai esimerkiksi Suomen uskottavuutta sijoittajien näkökulmasta.

TEMin kaivosryhmän asiantuntijana toimivan kaivosyhtiöjuristi Tomi Rinteen arvio näkyy esimerkiksi seuraavassa intressivertailun siilouttamisessa

- a) "Kaivoslain lupaharkinta perustuu kaivoslain soveltamisalaan (2 §) kuuluvaan oikeusharkintaan (45–55 §). Kaivosviranomaisen toimivaltaan ei kuulu soveltaa muita lakeja (laki Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta (1261/2010, 2.3–5 §)."

Heti seuraavassa kappaleessa Rambollin (Rinteen) vetämä intressivertailuryhmä toteaa seuraavaa:

- b) "Kaivoslain 3 §:ssä säädetään, että kaivoslain mukaista lupa- tai muuta asiaa ratkaistaessa ja muutoin kaivoslain mukaan toimittaessa sovelletaan mm. luonnonsuojelulakia (1096/1996), ympäristönsuojelulakia (527/2014), erämaalakia (62/1991), maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999), vesilakia (587/2011), poronhoitolakia (848/1990), säteilylakia (592/1991), ydinenergialakia (990/1987), muinaismuistolakia (295/1963),

maastoliikennelakia (1710/1995) ja patoturvallisuuslakia (494/2009). Sana ”sovelletaan” on hieman harhaanjohtava, mutta perusteluiden viittaus muuhun lainsäädäntöön on informatiivinen, eikä kaivoslain säännöksillä ole mahdollista sivuuttaa muuta lainsäädäntöä.” VIITE: 20 HE 273/2009 vp s. 72 ja s. 100

Tämän siilouttamisen lopputulos tarkoittaa kohtien a ja b perusteella, että nykyisen lainsäädännön perusteella Tukesin kaivosviranomaisella ei ole oikeutta ratkaista kaivoslain lupia. Tämänkin johdosta ainakin lupakäsittelyn ympäristöön ja korvauksiin liittyvät osat tulee siirtää ympäristölupaviranomaiselle tai kokonaisuudessaan LUOVA-virastoon.

Ratkaisut lakien välisiin ongelmiin

Asian selkeyttämiseksi kaivoslain yleiset ja yksityiset edut tulee määrittää perustuen YSLn ympäristölupaan, jossa ympäristövaikutukset selvitetään sekä vesilain mukaiset haitat ja korvaukset.

Asianmukaisten korvauksien määrittäminen myös muille kuin vesilain haitoille olisi ympäristölupaviranomaiselle pienempi tehtävä, kun se on määrittänyt jo vaikutukset. Tämä olisi tehokasta hallinnon sujuvoittamista. Nyt kaivoslain korvauksia määrittää maanmittausviranomaisen tyypillisesti ilman mitään osaamista kaivosten ympäristö- ja sosiaalisista vaikutuksista. Korvaukset eivät voi toteutua asianmukaisesti, kun haitankärsijät joutuisivat tekemään ympäristölupaselvityksiä vastaavat selvitykset omalla kustannuksellaan ja tyypillisesti ilman asianmukaisia hanketietoja. Oikeisiin ympäristövaikutuksiin perustuvat yleisten ja yksityisten etujen selvitykset ovat välttämättömiä kestävien kaivoshankkeiden luvittamiseksi. Katso esimerkiksi Pohjois-Suomen HaOssa kaatuneen Hannukaisen kaivoksen kaivospiirin selvitysten puutteellisuudet haitankärsijöiden etujen selvityksessä.

Kaivoksen ja (koneellisen) malminetsinnän toimintaa ja ympäristöasioita koskevat luvat on käsiteltävä samanaikaisesti tai ympäristölupa ensin ympäristölupavirastossa. Sääntelykokonaisuutta selkeyttäisi se, että ympäristölupa olisi edellytyksenä kaivoslain lupien myöntämiselle sekä kaivostoiminnan mahdollistavalle kaavoitukselle. Malminetsinnässä erityisesti koneellinen malminetsintä, kuten kairaus edellyttäisi ympäristölupaa tai ehkä pienessä mittakaavassa YSLn ilmoitusta, kun verrataan toiminnan kemiallisia ja meluvaikutuksia esimerkiksi koneelliseen kullankaivuuseen. Malminetsintä- ja kaivosluvut edellyttävät nykyiselläänkin ympäristövaikutuksien selvittämistä, mutta se ei todellisuudessa toteudu lupakäsittelyssä.

Tukesin kaivosviranomaisen tulee lakkauttaa. Toissijaisesti Tukesille voidaan antaa ns. kevyen malminetsinnän luvitus luonnonsuojelualueiden ulkopuolella. Tämä on ei-koneellista malminetsintää, joka ei kajoa maa- ja kallioperään merkittävästi, kuten vasara ja lapionkärkinäytteet. Tällainen lupa on esitetty tehtäväksi varauksesta.

Lisäksi luonnonsuojelulainsäädännöllä suojellut luonnonsuojelualueet tulisi jättää kaivostoiminnan ulkopuolelle. Niiden tarkoitus on turvata erityisiä luontoarvoja, joille kaivostoiminta väistämättä aiheuttaisi riskin. Myöskään malminetsintää ei suojelualueilla pidä sallia.

Kaupallinen malminetsintä tulee kieltää kaikilla luonnonsuojelualueilla:

UNESCO:n Maailmanperintökohteet ja Biosfäärit

Natura-alueet, Valtion ja Yksityiset suojelelalueet
Erämaa-alueet, Maisema-alueet, valtion retkeilyalueet, geoparkit.

Viitteet

PSHaO Hannukainen

https://bin.yhdistysavain.fi/1602836/cYREF8ehw4EmmyezCMv80TWYB6/Pohjois-Suomen_hallinto-oikeuden_p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_dnrot_01647_17_7203_ym-3.pdf
<https://yle.fi/uutiset/3-11288833>

Kun nykyinen kaivoslaki tehtiin, oli tavoitteena tehdä "moderni ympäristölaki". Tukesin Rovaniemen kaivosviranomaisten johtaja Terho Liikamaan kertoi seuraavaa 2012: "Valtauksilla ja malminetsintäluvilla on aina oikeusvaikutus niiden kohteena olevaan kiinteistöön. Uudessa kaivoslaissa maanomistaja ja ympäristö on kuitenkin otettu huomioon aivan toisella tasolla kuin vanhassa laissa. Luonnehtisin uutta lakia moderniksi ympäristöläksi", sanoo Terho Liikamaa. Positio 4/2012, sivu 17 katso kappale "Moderni ympäristölaki"

https://www.paikkatietoikkuna.fi/c/document_library/get_file?uuid=1f851344-b233-40b1-89c0-60253ec2d9cf&groupId=108478

TEMin ja sitä johtavien poliitikkojen linjaukset elinkeinolaista tai jopa "puhtaasta elinkeinolaista" johtavat hallinnon siilouttamiseen, jossa esimerkiksi kaivoslainsäädännön edellyttämät ympäristövaikutusarviot ja selvitykset eivät toteudu asiamukaisesti. Tämä johtaa siihen, että yleisiä ja yksityisiä etuja ei myöskään selvitetä asiamukaisesti ja haitoista tuleva korvaukset tai tarvittavat vakuudet eivät toteudu.

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä.

Yhdistyksen puheenjohtaja on tavannut ja tietää lukuisia maanomistajia ja elinkeinonharjoittajia, kuten maatalous- ja matkailuyrittäjiä, joiden toimintaa jopa vuosikymmeniä jatkunut malminetsintä on vakavasti haitannut mm. maankäytön epävarmuutena. Ulkomailta tiedetään myös mahdollisuus, että malminetsinnän epävarmuus muuttuu vapaakauppakauppasopimusriidan vuosikausia valtiota ja paikallisia yhteisöjä haittavaksi piinaksi (ICSID: Gabriel resources vs. Romania, Afganistan sekä Energy Charter Aura Energy vs Ruotsi)

Yhdistyksen puheenjohtaja on ollut paikallisten järjestöjen kanssa selvittämässä malminetsinnän kemiallisia ja muita haittoja. On tullut ilmi, että malminetsinnästä tulee sulfidimineraalien yhteydessä vaaralliseksi eli ongelmajätteeksi luokiteltavaa jätettä, mutta myös tavallisen malmimineralisoitumattoman kallion kairauksesta voi vapautua vesistöä pilaavia pitoisuuksia haitta-aineita.

Esimerkiksi Sakatin natura-kairauksessa tunnistetaan vaarallisen jätteen muodostuminen sekä meluvaikutus 2 kilometrin päähän. Sakatin tietojen perusteella vedet saastuvat kairauksesta ja niitä on viety jätehuoltoon. Sakatissa on rajattu meluvaikutuksia lintuihin ja luonnonsuojeluarvoihin toimimalla talvella. Sakatissa on esiintynyt öljyvuotoja tavallista tiukemmasta kontrollista huolimatta¹.

¹ https://tukes.fi/documents/5470659/20498128/AASakattiMining_kairausten_Natura-arviointi_2019_julkinen.pdf/3c64fc1e-bf04-e4be-1f0c-38d74c572608/AASakattiMining_kairausten_Natura-arviointi_2019_julkinen.pdf?version=1.0&t=1581426155000

KHOn ennakkopäätös KHO 2005: 42 malminetsinnästä *meressä* Naturen läheisyydessä -> Natura-arvion tarve. Kun huomioidaan kairauksen vaikutukset pienvesien, pohjavesien tai sisämaan vesistöjen läheisyydessä, on ilmeistä, että kairausta näissä yhteyksissä tulee erityisesti säädellä ja niihin liittyy erityisiä ympäristöriskejä, joita kaivoslaki ei tunnista ja jotka pitäisi rajoittaa kieltämällä kairausta vesialueiden ja pohjavesien läheisyydessä

...Yhtiön esittämä selvitys on yleisluontoinen eikä siitä esimerkiksi ilmene, onko valtaajan tarkoitus käyttää kaivoslain 12 §:n 1 momentin mahdollistamalla tavalla maata valtausalueen ulkopuolella. **Kun otetaan huomioon valtausalueen sijainti vesialueella Natura 2000 -verkostoon sisältyvän kohteen välittömässä läheisyydessä**, kauppa- ja teollisuusministeriön **olisi tullut vaatia X Oy:ltä tavanomaista valtaushakemusta huomattavasti yksityiskohtaisempi, kaivoslain 8 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu selvitys tutkimusten arvioidusta määrästä ja laadusta.**

Edelleen uraanialueiden kairauksista tiedetään pitoisuuksia, jotka tarkoittavat säteilyjätteen normien tai jopa ydinergialain rajan ylittymistä kairaussoijassa. STUKin Urakka-raportissa uraani myönnetään kairaajan työterveysriskiksi, mutta selvitys puuttuu, miksi se ei olisi ympäristöriski.

Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

Melko hyvin *kemialliset ja jätehaitat* ehkäisevät lupaehdot käsittävät seuraavat

i) kaiken kairauksen kiinteän jätteen ja

ii) jäteveden keräämistä ja lainmukaista käsittelyä.

On huomattava, että ns suljettu kierto voi tarkoittaa kiinteän jätteen osittaista erottamista, mahdollisesti ympäristölle vaarallisilla kemikaaleilla, ja jäteveden laskemista ympäristöä pilaavasti luontoon,

iii) pidättäytymistä kemiallisten apuaineiden käytöstä,

iv) kairareikien turvallista tukkimista koko matkalla. Tämän menetelmät tulee selvittää ja tarkkailla ja varmentaa. Todennettua teknologiaa ei ilmeisesti ole olemassa.

vi) Kairauksen maaputkien poistoa ja toimitusta jätteeksi tai uusiokäyttöön/kierrätykseen.

vii) Uraanille, asbesteille, arseenille, suoloille ja raskasmetalleille sekä muille vapautuville haitta-aineille tulee olla tarkkailu ja valvonta

Näistä huolimatta kairauksessa saastuu väistämättä kallion sisässä olevaa pohjavettä, joka voi olla yhteydessä pintavesiin. Tämä tarkoittaa tiukkoja rajoituksia ja suojaetäisyyksiä vesien läheisyydessä ja alapuolella. Pohjavesialueiden kairaukset tulee ehdottomasti laittaa AVlin vesi- ja ympäristölupia varten.

Meluvaikutuksia selvitetään ympäristölupiin asiamukaisilla mittauksilla ja mallinuksilla. Tukesin ja GTK:n väitteet melutasoista ovat olleet toistuvasti virheellisiä. Haittoja estetään suojaetäisyyksillä, koteloineilla ja toiminta-aikojen (arkipäiväajat asutuksen suhteen, vuoden ajat) rajoituksilla sekä asutuksen että luotoarvojen kuten uhanlaisten lajien sekä lintujen oleskelun ja pesinnän suhteen.

Kiinteistön omistajille ja elinkeinoille tulevia haittoja estetään rajoittamalla malminetsinnän lupaaikojen kokonaispituutta ja edellyttämällä aidosti tehokasta malminetsintää sekä säätämällä riittävä karenssiaika yhden lupasyklin päätyttyä.

Kaivoslain mukaan kaikki haitat on korvattava. Malmienetsintälupien yhteydessä on määritettävä korvaukset kiinteistöarvohaitoista (mainittu jo nykyisen lain HEssä, muttei toteutettu), haitanmääritys tulisi olla lupaviranomaisen toimesta viranpuolesta. Asia on selvitettävissä kiinteistökauppatilastoista, kuten on selvitetty esimerkiksi maisemahaittojen vaikutteuksia.

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa.

Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen?

Kuntien (kuten ei myöskään maakuntien) osaaminen ja resurssit ei ole riittäviä kaivosten kaavoitukseen. Eun oikeusvaltio ja Århusin ympäristösopimuksen periaatteiden toteuttamiseksi kunnille tulisi antaa resurssit kaivosten pitkäaikaistenkin vaikutusten riittävään selvitykseen.

Kaavoituksessa on huomattavia riskejä, jotka ovat toistuneet, koska kaavat eivät perustu todellisiin ympäristölupaprosessilla selvitettyihin vaikutuksiin. Erityisesti puuttuvat pitkäaikaiset vaikutukset miljoonien tai miljardien tonnin vaarallisen eli ongelmajätteen kaatopaikoista.

Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

Suostumus maankäyttöön on vaadittava kaikilta kaivoshankkeen vaikutusalueen kunnilta sekä maakuntaliitolta. Jokaisella vaikutusalueen kunnalla tulee olla selkeä veto-oikeus malminetsintälupaprosesseissa ja kaivoslupaprosesseissa. Perusteluiksi malminetsinnän vastustamiselle tulee voida katsoa malminetsinnän vaikutuksien lisäksi varsinaisen kaivostoiminnan vaikutukset.

Kaivosten aiheuttama vesistökuormitus sekä liikenne-, melu-, pöly-, tärinä- ja hajuhaitat voivat merkittävästi heikentää kaivosten lähellä ja kauempanakin vesivaikutusten alueilla asuvien ihmisten hyvinvointia ja alueen muiden elinkeinojen toimintaedellytyksiä.

Yleisesti maanomistajien oikeuksista jatkoa muut huomioida kohdassa alussa.

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkamisen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussääntelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

Esitetyt täsmennykset koskevat kaivosten vastuiden osalta suppeita toimia ja niitäkin rajatusti.

Esimerkiksi kaivoksen pelkän prosessin sulkeminen ja alasajo konkurssissa, voi kestää yli vuoden. Pelkästään Terrafamen prosessin alasajo kestäisi 5 vuotta. Rakenteiden ja rakennusten poistolle täytyy olla vakuus myös toiminnanharjoittajan omistamalla alueella tai vaarallisia saastuneita rakennuksia jätetään hajoamaan paikalle, koska niiden purkaminen maksaa enemmän kuin saastuneista tonteista saisi rahaa.

Yhteiskunnan kannalta harhaanjohtava ja vaarallinen muutos on jälkivastuiden koko rajoittaminen "vähintään 30 vuoteen". Kaivosten vastuut esimerkiksi YSLn puolelta ilmeisesti vakuudettomien louhosvesien osalta jatkuisivat hyvin pitkään. Jos kaivosalueelle saa jättää, huomioiden muun lainsäädännön, vaarallisia ympäristöä pilaavia vesialtaita ja jyrkäniteitä, myös vastuut näiden osalta eivät loppuisi vähintään 30 vuoden-suuruusluokkaa olevalla aikajänteellä. Tästä tulisi tuhansien vuosien "aukko" vakuuksiin.

Lakiluonnoksen kirjauksella estetään kaivoslain vakuuksien ristiinkäyttö 108§ rajaamalla se listattuihin suppeisiin toimiin, jotka heikentäisivät mahdollisuuksia muun lain vakuuksien ongelmien korjaamiseen. Tämä on selvästi lain tarkoituksen vastaista ja myös Pekka Vihervuoren selvitysten sekä ilmeisimmin Perustuslain vastaista.

Tällainen ongelma on ilmeisesti kaivosten louhoksissa saastuvat vedet joiden YSLn mukaiset vakuuksien saaminen ei nyt vaikuta mahdolliselta. Vastaava ongelma on esimerkiksi kaivosonnettomuuksissa pilattujen alueiden ja järvien kunnostamisessa. **Nykyisin kaivoslaissa olevalla vakuuksien ristiinkäytöllä tämä voitaisiin ratkaista, mutta pykälän muutos estäisi tämän ja voi johtaa miljardiluokan vastuisiin valtiolle**, erityisesti vapaakaupasopimuksien tullessa voimaan.

Kaivosyritysten vastuita on tarkennettava niin, että kaivosten jälkihoito ja alueen ennallistaminen eivät kaadu yhteiskunnan ja veronmaksajien maksettavaksi. Vakuudet ja rahastot on mitoitettava niin, että lopettaessaan toimintansa kaivos pystytään sulkemaan siten, ettei se enää kuormita ympäristöään. Lähtökohtana jätteiden osalta tulee olla pysyvä stabilointi tai/ja turvallinen hyötykäyttö.

Kaivosten pitkäaikaiset ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset tulee erityisesti huomioida vakuuksia määritettäessä.